

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania S. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Kielcach
o przeliczenie emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 stycznia 2024 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie
z dnia 25 listopada 2022 r., sygn. akt III AUa 350/19,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

(J.K.)

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z dnia 25 listopada 2022 r., na skutek apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 10 stycznia 2019 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił odwołanie S. K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Kielcach z dnia 6 czerwca 2018 r. odmawiającej wnioskodawcy przeliczenia emerytury z uwzględnieniem prawa do rekompensaty na podstawie art. 21 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych.

W wywiedzionej od powyższego wyroku skardze kasacyjnej odwołujący się podniósł zarzut naruszenia przepisów: 1) prawa materialnego to jest art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń

Spółecznych przez jego niewłaściwe niezastosowanie z pominięciem własnych ustaleń co do charakteru pracy ubezpieczonego;

2) naruszenie przepisów postępowania, a to art. 327¹ k.p.c. przez brak wskazania podstawy prawnej odmiennego zakwalifikowania charakteru pracy ubezpieczonego, pomimo nie kwestionowania ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Okręgowy w Kielcach w zakresie charakteru pracy ubezpieczonego i świadka J. K. – to jest faktu, iż tak ubezpieczony jak i świadek świadczyli pracę w transporcie w charakterze kierowcy ciągnika stanowiącą pracę w szczególnych warunkach.

Wskazując na powyższe zarzuty, wniósł o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie odwołania ewentualnie przez uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, a także o zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania odwołujący się podniósł, iż zaskarżone orzeczenie jest dla ubezpieczonego dalece krzywdzące, nie tyle z uwagi na błąd w wykładni prawa, ale także wobec orzeczenia przez Sąd odwoławczy z pominięciem okoliczności istotnych dla sprawy i ustaleń Sądu, który uznając, że ubezpieczony wykazał łączny wymiar pracy 15 lat, 11 miesięcy i 12 dni w szczególnych warunkach, odmówił ubezpieczonemu prawa do rekompensaty za pracę świadczoną w takich szczególnych warunkach.

Zdaniem skarżącego, podstawą takiego rozstrzygnięcia jest bezzasadne, bez jakiegokolwiek podstawy prawnej przyjęcie, iż konieczne jest odjęcie ubezpieczonemu od wykazanego wymiaru pracy okresów po 5 miesięcy (przy braku wskazania za jakie okresy należy odjąć, w jakich miesiącach i w jakim wymiarze) z każdego roku. Według skarżącego, zgodnie z ustaleniami Sądu Apelacyjnego, przyjętymi za podstawę zaskarżonego wyroku, ubezpieczony wykazał fakt, iż świadczył pracę w transporcie w charakterze kierowcy ciągnika, a nie traktorzysty przy pracach polowych. Wobec powyższego, w sprawie zachodzi konieczność ustalenia, czy w przypadku udowodnienia przez ubezpieczonego świadczenia pracy w transporcie w okresie 15 lat w charakterze kierowcy ciągnika

spełnia on wymogi zakwalifikowania świadczonej pracy jako pracy w warunkach szczególnych - przy uwzględnieniu charakteru tego zatrudnienia i warunków świadczenia pracy. Z tych względów, według skarżącego, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wniesiona przez skarżącego nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie warto podkreślić, że Sąd Najwyższy, jako Sąd kasacyjny, nie jest Sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej, jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. W konsekwencji tego, w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Ustawodawca, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1), obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie

podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie Sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest zatem zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania, zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek przedsądu ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531). Ze względu na odmienny cel instytucji przedsądu i jej odrębne oraz kwalifikowane przesłanki, wskazanie i uzasadnienie okoliczności decydujących o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie może polegać na odwołaniu się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. W prawidłowo sporządzonej skardze kasacyjnej oba powyższe elementy muszą pojawić się oddzielnie i autonomicznie.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie powołania przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że skarżący nie wykazał istnienia powołanej przesłanki przedsądu.

Stawiając tezę o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, jej autor sugerował, iż zaskarżone orzeczenie jest dla ubezpieczonego krzywdzące, gdyż Sąd odwoławczy z pominięciem okoliczności istotnych dla sprawy i ustaleń, w wyniku błędnej wykładni odmówił ubezpieczonemu prawa do rekompensaty za pracę świadczoną w szczególnych warunkach pomimo udowodnienia przez ubezpieczonego świadczenia pracy w transporcie w okresie 15 lat w charakterze

kierowcy ciągnika. Skarżący nie powiązała jednak tych uchybień z naruszeniem konkretnych przepisów prawa. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest natomiast stanowisko, w myśl którego dla stwierdzenia, że w sprawie wystąpiła przesłanka oczywistej zasadności skargi, skarżący powinien wskazać konkretne, naruszone przez Sąd przepisy, a także powinien przytoczyć odpowiednie argumenty wyjaśniające, dlaczego te przepisy zostały, jego zdaniem, w tak ewidentny sposób naruszone (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2018 r., I CSK 42/18, LEX nr 2508120). Skarżący nie wskazał w naruszeniu jakich przepisów upatruje oczywistej zasadności skargi. Nie wskazał zatem przepisów prawnych, na bazie których skonstruował tę przesłankę przedsądu i tym samym nie przedstawił również żadnego wyводу prawnego uzasadniającego tezę o kwalifikowanym naruszeniu przez Sąd Apelacyjny przepisów prawa. Argumentów na istnieniu powołanych przez powoda okoliczności przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania należałoby więc poszukiwać w innych elementach konstrukcyjnych tego środka zaskarżenia, to jest w podstawach kasacyjnych i ich uzasadnieniu, co nie jest rolą Sądu Najwyższego na etapie przedsądu.

Stanowiące przedmiot sporu prawo do rekompensaty, przewidziane w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, zgodnie z jego legalną definicją, jest odszkodowaniem za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabędą prawa do emerytury pomostowej (art. 2 pkt 5). Jednocześnie w myśl art. 21 ust. 1 ustawy pomostowej świadczenie przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat. Z kolei art. 21 ust. 2 tej ustawy stanowi, że rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy emerytalnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się zgodnie z ugruntowanym już stanowiskiem, iż praca kierowcy ciągnika lub kombajnu polegająca na wykonywaniu prac polowych nie może być kwalifikowana jako praca w warunkach szczególnych. W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 8 sierpnia 2019 r., III UZP 3/19 (OSNP 2019 nr 1, poz. 9), podsumowano dotychczasowe

orzecznictwo Sądu Najwyższego w tym zakresie. W uzasadnieniu do uchwały przypomniano, że usystematyzowanie w rozporządzeniu z 7 lutego 1983 r. prac o znacznej szkodliwości dla zdrowia i uciążliwości według kryterium branż (gałęzi gospodarki) nie jest przypadkowe. Opierało się na założeniu, zgodnie z którym konkretne stanowisko jest narażone na ekspozycję czynników szkodliwych w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w jakim dziale gospodarki (branży) była wykonywana odpowiadająca mu praca. Dlatego dla kwalifikacji danego okresu jako okresu pracy w warunkach szczególnych konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki. Przynależność pracodawcy do określonej gałęzi gospodarki ma istotne prawnie znaczenie i nie można dowolnie wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały one przypisane w tym akcie prawnym. Dlatego Sąd Najwyższy przyjął w dotychczasowym orzecznictwie, że jeżeli uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia konkretnej pracy wynika z jej branżowej specyfiki (np. transporcie), to należy odmówić tego szczególnego waloru takiej samej pracy wykonywanej w innym dziale gospodarki (np. rolnictwie). Z drugiej jednak strony, jeżeli praca wykonywana na konkretnym stanowisku w zakładzie pracy należącym do jednej branży (np. kierowcy samochodu ciężarowego w kombinacie rolno-spożywczym z branży rolniczej) odpowiada pracy wymienionej w załączniku do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., ale przypisanej do innej branży (np. transportowej), dopuszczalne jest przełamanie branżowego przypisania stanowisk pracy uprawniających do emerytury w wieku obniżonym. Dla takiego przełamania wymagane jest ustalenie, że pracownicy zatrudnieni na takim samym stanowisku pracy w różnych branżach (np. kierowca ciągnika z transporcie, kierowca ciągnika w przedsiębiorstwie rolnym wykonujący prace transportowe) wykonywali prace tego samego rodzaju i narażeni byli w takim samym stopniu na ekspozycję na te same czynniki szkodliwe. Podkreślenia wymaga, że to "przełamanie" dozwolone jest tylko w zakresie dotyczącym "branży" i tylko w przypadku wykonywania takiej samej pracy, jak praca odpowiadająca pracy wykonywanej na stanowisku wymienionym w załączniku do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., a nie w przypadku wykonywania innej pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 13 października 2021 r., III USKP 62/21, LEX nr 3520502).

Przedstawiona wyżej wykładnia znajduje zastosowanie również w sprawach, w których ocenie podlegają prace traktorzysty wykonywane przez ubezpieczonych w zakładach funkcjonujących w ramach branży rolniczej. W sprawach tych Sąd Najwyższy niemal jednolicie przyjmuje, że o ile za prace wymienione w Dziale VIII, poz. 3 wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia RM z 1983 r., prace kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych, można uznać te, które - choć wykonywane w branży rolniczej - były ściśle związane z przewożeniem (transportem) różnych towarów, o tyle nie spełniają tych kryteriów wykonywane z użyciem ciągnika (traktora) prace *stricto* rolnicze - polowe polegające na orce, siewie, nawożeniu i zbiorach płodów rolnych z użyciem przypiętych do traktora maszyn rolniczych (por.m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 16 lutego 2022 r., III USKP 114/21, LEX nr 3402198, z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 172/13, LEX nr 1467147; z dnia 13 sierpnia 2015 r., II UK 298/14, LEX nr 1797093; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 121/15, LEX nr 2080883; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 132/15, LEX nr 2052411; z dnia 13 lipca 2016 r., I UK 218/15, LEX nr 2108499; z dnia 15 listopada 2016 r., II UK 397/15, LEX nr 2177089; z dnia 26 stycznia 2017 r., III UK 51/16, LEX nr 2258032; z dnia 16 lutego 2017 r., II UK 730/15, LEX nr 2252207; z dnia 9 lutego 2017 r., III UK 66/16, LEX nr 2238701; z dnia 8 listopada 2017 r., III UK 210/16 oraz z dnia 27 czerwca 2018 r., I UK 168/17, LEX nr 2428257).

Z poczynionych w niniejszej sprawie ustaleń wynika, że ubezpieczony w okresie od 1 czerwca 1976 r. do 2 maja 1983 r. pracował na ciągniku rolniczym przy pracach polowych przez okres 5 miesięcy w roku, a w pozostałym okresie wykonywał prace transportowe, w tym prace polegające na rozrzucaniu soli na drogi ciągnikiem w okresie zimowym. Pracy na roli, Sąd drugiej instancji, nie zaliczył do pracy w szczególnych warunkach, od której zależy prawo do przyznania rekompensaty. Natomiast praca wykonywana przez ubezpieczonego w okresie zimowym, która polegała na przewożeniu przez ubezpieczonego piasku do Rejonu Dróg Publicznych i wsypywania na drogi rozrzutnikami soli oraz piasku, choć wykonywane w branży rolniczej, była pracą w szczególnych warunkach wymienioną w Dziale VIII, poz. 3 wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 1983 r., ściśle związana z przewożeniem (transportem) różnych towarów.

Zakwestionowanie przez skarżącego ustalonego przez Sąd Apelacyjny stanu faktycznego sprawy nie uzasadnia, w świetle art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Nie można uznać za zasadne zarzutów sformułowanych jako zarzuty naruszenia prawa materialnego, które jednak w istocie sprowadzają się do polemiki z ustaleniami poczynionymi przez Sąd drugiej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2013 r., III CSK 190/12, LEX nr 1324295).

Wobec niewykazania przez skarżącego istnienia powołanej przesłanki przedsądu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

[SOP]

[a!]